

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЛЮ СІНЬТІН

УДК 111.852:37.091.2+792.8

**ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ
У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Міжрегіональній Академії управління персоналом, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Тернопільська Валентина Іванівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки.

Офіційні опоненти: дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
Кузь Володимир Григорович,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, завідувач кафедри
дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Петько Людмила Василівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, доцент кафедри
англійської філології.

Захист відбудеться «27» грудня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 74.053.02 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці та на сайті Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

Автореферат розісланий «27» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Ревнюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні перетворення в Україні, глобалізаційні виклики, орієнтація на розвиток людського потенціалу вимагають суттєвих змін у системі вищої освіти, зокрема, створення такого освітнього середовища, яке забезпечувало б виховання самодостатньої особистості нового типу з розвиненими естетичними вміннями і навичками.

В умовах модернізації закладів вищої освіти особливої уваги набуває питання становлення студентів як суб'єктів освітнього процесу, активізації їхніх внутрішніх потенцій, розвитку у них естетичного ставлення до життя, здатності сприймати прекрасне в природі, праці, мистецтві, перетворювати життя за законами краси. Тому актуальним завданням сьогодення є спрямування освітнього процесу в університеті на виховання у юнаків і дівчат естетичної культури, гуманістичних якостей, інтересу й любові до життя в його різноманітних проявах.

У законодавстві України про освіту, зокрема, у Законах «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки зазначено, що метою сучасної освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Це зумовлює необхідність створення оптимальних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів, виховання естетичної культури студентської молоді, вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, відчувати й відтворювати прекрасне у повсякденному житті. Адже в сучасних умовах метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових, творчих, мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Особливої актуальності набуває проблема виховання естетичної культури у майбутніх хореографів, оскільки сьогодні вища мистецька освіта перебуває на етапі реформування та визначається як спеціалізований вид освіти, який має особливі умови реалізації, встановлює пов'язаність між собою її ланок, взаємозалежність рівнів і наступність її здобуття в процесі підготовки митців.

Особливості культури особистості у контексті філософсько-методологічного підходу розглядали І. Беккер, Р. Бенедикт, Ф. Вольтер, Г. Гегель, І. Кант, Т. Карвер, А. Келлер, Р. Лінтон, У. Саммер, П. Сорокін, Е. Тейлор, І. Томас, К. Янг та ін. Подальшого розвитку вона набула у дослідженнях І. Агієнка, П. Гуревича, Н. Злобіна, Л. Когана, Е. Маркаряна, В. Межуєва, Т. Ойзермана, Л. Сохань, Г. Смирнова, А. Уледова та ін., де її зміст визначається як особливий суспільний феномен, що виявляється у соціально-активній позиції людини та дозволяє їй не лише дотримуватися прийнятих у певному товаристві норм і цінностей,

адаптуватися до них, але і виходити за межі цієї системи, виробляти нові норми і цінності, які відповідають зміненим умовам і обставинам.

Проблему виховання естетичної культури особистості досліджували вчені минулого (А. Баумгартен, Н. Дмитрієва, Я. Коменський, В. Передерій, В. Сухомлинський, Б. Теплов, К. Ушинський, П. Якобсон та ін.) та сучасності (І. Зязюн, І. Кругленко, Н. Миропольська, Д. Мірошніченко, Г. Овчаренко, Ж. Свиренко, В. Тименко, В. Черкасов та ін.).

Особливості розвитку та виховання особистості під впливом різних видів мистецтва розкрито у наукових доробках як вітчизняних (Т. Бабенко, І. Бех, Л. Глазунова, В. Кузь, А. Лебедева, О. Семашко, В. Тернопільська, О. Хом'як, О. Щолокова та ін.), так і зарубіжних (І. Дань, А. Комарова, Люй Пен, Люй Пінтянь, Лу Хун, Ма Ці) учених.

У дослідженнях сучасних педагогів значну увагу приділено осмисленню сутності і змісту підготовки майбутніх хореографів та визначенню теоретичних основ їхнього естетичного виховання (Л. Андрощук, О. Бикова, Є. Валукін, Є. Завгородня, С. Куценко, С. Легка, Л. Мітакович, Л. Петько, О. Філімонова, А. Фомін та ін.)

Значне місце у вихованні естетичної культури посідає позааудиторна діяльність університету, яка є своєрідним вектором вибору естетично-духовних орієнтирів студентської молоді, скарбницею культурного досвіду людства, необхідною мовою її повноцінного естетичного розвитку (В. Демчук, В. Коваль, Л. Кондрашова, Л. Петриченко, О. Смалько, М. Соловей, В. Тернопільська).

Водночас, незважаючи на численні дослідження науковцями теоретико-методологічних та методичних засад естетичного виховання, сьогодні ще залишається недостатнім осмислення проблеми виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету.

Необхідність ґрунтовного розроблення проблеми виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету зумовлена низкою *суперечностей*, які потребують результативного і швидкого розв'язання, зокрема, між:

– об'єктивною потребою суспільства у вихованні фахівців мистецьких спеціальностей нової генерації та традиційними підходами до виховання естетичної культури у закладах вищої освіти;

– соціальною значущістю проблеми виховання естетичної культури особистості для гармонізації взаємовідносин у системі «людина – людина», «людина – суспільство» та недостатнім рівнем розробленості теоретико-методичних основ її реалізації у позааудиторній діяльності;

– необхідністю підготовки майбутніх хореографів до прояву естетичної культури і відсутністю науково обґрунтованого змісту, форм, методів, педагогічних умов реалізації цього процесу.

Недостатня розробленість означеної проблеми, її актуальність, теоретичне і практичне значення, необхідність вирішення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження пов'язане з науковою темою кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом, що входить до комплексної наукової теми Міжрегіональної Академії управління персоналом «Теоретичні і методичні засади удосконалення освіти у вищих навчальних закладах України» (державний реєстраційний номер 0100U00346). Тему дисертації затверджено вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 15.04.2015 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (рішення № 8 від 15.12.2015 р.).

Мета дослідження – на основі теоретичного узагальнення досліджуваної проблеми, аналізу практики естетичного виховання розробити зміст, форми, методи, засоби й педагогічні умови як складові методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. З'ясувати сучасний стан проблеми в педагогічній теорії і виховній практиці та актуалізувати поняттєво-категоріальний апарат дослідження.

2. Розкрити потенціал позааудиторної діяльності університету у вихованні естетичної культури майбутніх хореографів.

3. Обґрунтувати критерії, показники та визначити рівні вихованості естетичної культури майбутніх хореографів.

4. Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету.

Об'єкт дослідження – естетичне виховання майбутніх хореографів.

Предмет дослідження – методика виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету.

Для виконання визначених завдань застосовувалися такі **методи дослідження:**
теоретичні: аналіз соціологічної, психологічної, педагогічної літератури, порівняння, класифікація, узагальнення для визначення сутності естетичної культури особистості, з'ясування сучасного стану естетичного виховання студентів, розкриття особливостей позааудиторної діяльності університетів; узагальнення та систематизація для концептуалізації основних положень дослідження, теоретичного обґрунтування методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів;
емпіричні: діагностичні (інтерв'ю, анкетування, тестування), обсерваційні (включене та опосередковане спостереження), педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для визначення рівнів вихованості естетичної культури майбутніх хореографів та для перевірки ефективності методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету;
статистичні: опрацювання експериментальних даних (математична обробка та інтерпретація результатів) з метою перевірки ефективності методики та кількісного і якісного аналізу змін рівнів вихованості естетичної культури в експериментальних і контрольних групах.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Міжрегіональної Академії управління персоналом, Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, Житомирського

інституту культури і мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; пілотажне дослідження проводилося в університетах Китайської Народної Республіки, зокрема: Пекінському університеті, Університеті Цинхуа, Університеті Фудань, Шанхайському університеті Цзяоотхон. Упродовж усіх етапів дослідження в ньому брали участь 286 студентів хореографічних спеціальностей, 46 викладачів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано і розроблено методику виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету як сукупність взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, змісту, принципів, підходів, методів, форм, засобів, результату, а також педагогічних умов її реалізації, яка включає блоки (виділення цільової компоненти, процесуальний та оцінювальний) та структурні компоненти (цільовий, змістовий, технологічний, результативний) і побудована відповідно до логіки та структури позааудиторної діяльності університету; визначено сутність поняття «естетична культура майбутніх хореографів» як інтегральне утворення, що характеризується здатністю майбутніх хореографів сприймати, оцінювати й усвідомлювати прекрасне у повсякденному житті, природі, мистецтві та забезпечує можливість естетично освоювати дійсність за законами краси, адаптацію та самореалізацію у суспільстві; виокремлено критерії (когнітивний, емоційно-ціннісний, естетично-діяльнісний), показники та охарактеризовано рівні (високий, достатній, початковий) вихованості естетичної культури майбутніх хореографів;

– *уточнено* сутність і зміст понять: «культура», «естетика», «позааудиторна діяльність університету»;

– *подальшого розвитку* набули форми, методи та засоби виховання естетичної культури майбутніх хореографів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні і практичній реалізації у позааудиторній діяльності університетів методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів; спецкурсу «Естетична культура особистості: шляхи формування».

Теоретичні положення та практичні напрацювання, науково-методичні матеріали, що викладені в дисертації, можуть бути використані в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, у самоосвітньому та самовиховному процесі естетичного виховання студентів; у змісті післядипломної підготовки та перепідготовки.

Матеріали дослідження *впроваджено* в освітній процес Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка № 9 від 17.03.2016 р.); Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 89 від 12.06.2017 р.), Житомирського інституту культури і мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (довідка № 92 від 25.05.2017 р.).

Особистий внесок автора. У публікаціях «Деякі аспекти виховання естетичної культури особистості» (2015, співавтор В. Тернопільська) та «Значення хореографічного мистецтва як засобу формування естетичної культури особистості» (2016, співавтор В. Тернопільська) автором здійснено аналіз становлення і розвитку вітчизняних та зарубіжних теорій щодо сутності категорії «естетична культура» та визначено змістову структуру естетичної культури майбутніх хореографів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Теорія і практика освіти в сучасному світі» (Чернігів, 2015); «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій» (Київ, 2016); «Economics, science, education: integration and synergy» (Bratislava, Slovak Republic, 2016); «Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти» (Київ, 2016); «Актуальні проблеми розвитку та впровадження наукових інновацій у практиці соціально-економічних відносин і господарських зв'язків сьогодення» (Київ, Кропивницький, Кривий Ріг, 2017); *всеукраїнських* – «Модернізація змісту освіти і науки в Україні: неформальна освіта для дорослих» (Хмельницький, 2015); «Акмеологічні засади інноваційного розвитку закладу освіти» (Київ, 2016). Результати дослідження обговорювалися та дістали позитивну оцінку на засіданнях кафедри теорії та методики професійної освіти Міжрегіональної академії управління персоналом (2015–2017).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено в 14 (12 одноосібних) публікаціях автора, із яких 7 відображають основні наукові результати дисертації, 7 – апробаційного характеру.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (159 найменувань), 12 додатків на 29 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 217 сторінок, з них основного тексту – 188 сторінок. Робота містить 12 рисунків, 15 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і стан розробленості проблеми, доцільність її дослідження; визначено мету і завдання дисертаційної роботи; сформульовано об'єкт, предмет, наукову новизну і практичну значущість одержаних результатів; схарактеризовано експериментальну базу; викладено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «*Теоретичні основи виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету*» – здійснено аналіз становлення і розвитку вітчизняних та зарубіжних філософських, культурологічних і педагогічних теорій щодо сутності категорії «культура», «естетика», «естетична культура»; визначено змістову структуру естетичної культури майбутніх хореографів; розкрито потенціал позааудиторної діяльності університету у вихованні естетичної культури майбутніх хореографів.

Аналіз наукових праць зарубіжних (А. Комарова, Б. Неменський, Ю. Шайков, Н. Щуркова та ін.) і вітчизняних (Л. Анучина, І. Ковальчук, І. Кругленко, А. Лебедева, Н. Миропольська, О. Уманець, О. Щолокова та ін.) учених із проблеми дослідження виявив значний інтерес до процесу виховання естетичної культури особистості, який трансформується під впливом постійних змін змісту та форм матеріальної і духовної культури суспільства, ціннісних орієнтацій студентської молоді, її діяльності.

Встановлено, що поняття «культура» належить до категорій багатозначних; саме тому її вивчає низка наук і кожна виокремлює як предмет свого вивчення один із її аспектів, формулюючи при цьому своє розуміння й визначення культури. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної та мистецької наукової літератури уточнено зміст понять «культура», «естетика», «естетична культура».

Значний внесок у філософське обґрунтування ідей про культуротворчу місію людини, провідну роль освіти і виховання в реалізації культуротворчих потенцій особистості зробили видатні гуманісти: Л. Валла, Г. – Г. Гадамер, Г. Гегель, М. Кузанський, Дж. Манетті, Дж. Мірандола, Ф. Петрарка, П. Фітхе, Ф. Шеллінг та ін.

З'ясовано, що *культуру* визначають як виховання, утворення, розвиток, шанування, специфічний спосіб організації й розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної й духовної праці, у системі соціальних норм і установок, у духовних цінностях, у сукупності ставлень людей до природи, до інших і до самих себе. Культура є складним, багатограним явищем, оскільки виражає всі аспекти людського буття; формою одночасного буття і спілкування минулих, теперішніх і майбутніх культур, діалогу та взаємовпливу цих культур, формою спілкування особистості, представників різних культур; засіб творчої самореалізації кожного члена суспільства (І. Агієнко, М. Бахтін, В. Біблер, Л. Сохань та ін.). У соціології *культура* постає як структурний компонент соціальних відносин, сукупність наукових знань, практичних навичок, побутової й теоретичної свідомості, високої духовності, що необхідні для розвитку суспільства і людини, формування особистості (Л. Коган, В. Межуєв).

Як показав аналіз психологічних досліджень (Г. Абрамова, Б. Ананьєв, В. Войтко, А. Маслоу, К. Роджерс, П. Сімонов, І. Цимбалюк, Н. Щуркова), *культура особистості* є сукупністю норм і цінностей, якими індивід керується у процесі своєї діяльності, реалізуючи свої потреби й інтереси у взаємодії із соціальним оточенням. В основі культури окремої людини лежить її здатність орієнтуватися не на зовнішні, а на внутрішні норми, які, у свою чергу, індивід відпрацьовує в процесі засвоєння заданих ззовні соціальних і культурних норм.

Методологічною основою виховання естетичної культури особистості слугує *естетика*, яка вивчає природу форм навколишнього світу, їхню будову і модифікацію. Вона орієнтована на виявлення універсалій у чуттєвому сприйнятті виразних форм реальності – творів мистецтва, процесу художнього осмислення, художньо-конструкторської діяльності в мистецтві й поза мистецтвом (Д. Кучерюк, Л. Левчук, О. Оніщенко, В. Панченко). *Естетичну культуру* розглядають як здатність особистості сприймати і розуміти прекрасне у повсякденному житті, мистецтві, дійсності; прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси; діалектичну єдність загального, особливого й одиничного, громадського й особистісного, колективного й індивідуального (Л. Гудайтіте, М. Каган).

У структурі естетичної культури визначаємо такі складники: естетичне сприймання (здатність виділяти в мистецтві та житті естетичні якості, образи і переживати естетичні почуття); естетичні почуття (емоційні стани, що виникають у процесі оцінного ставлення людини до явищ дійсності й мистецтва); естетичні потреби (у спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, в естетичних

переживаннях); естетичні смаки (здатність оцінювати твори мистецтва, естетичні явища з позиції естетичних знань, ідеалів); естетичні ідеали (зумовлені уявленнями особистості про досконалу красу природи, здібності, уміння в галузі мистецтва). Естетична культура як здатність до адекватного естетичного освоєння дійсності проявляється не тільки в естетичній діяльності людини, але і в процесі естетичного сприйняття. Вона виявляється в будь-якій творчій діяльності, у побуті, у повсякденній поведінці людей. Естетична культура історично конкретна й безпосередньо пов'язана із естетичним ідеалом, у якому знаходять своє втілення уявлення про прекрасне, що властиве як окремій особистості, так і певному соціальному прошарку, групі людей.

Самостійною структурною одиницею естетики є теорія естетичного виховання, у якій педагогіка досліджує конкретні форми і методи естетичного виховання, естетика є філософською основою естетичного виховання. Відзначено, що до питання естетичного виховання у тій чи іншій формі науковці зверталися впродовж усієї історії розвитку цивілізації (Х. Вівес, І. Зязюн, Я. Коменський, І. Кругленко, А. Лебедєв, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).

Естетичну культуру майбутнього хореографа розглядаємо як особистісне утворення, що характеризується його здатністю сприймати, оцінювати й усвідомлювати прекрасне у повсякденному житті, природі, мистецтві та забезпечує можливість естетично освоювати дійсність за законами краси, його адаптацію і самореалізацію у суспільстві.

Змістова структура естетичної культури представлена когнітивним, емоційно-ціннісним, естетично-діяльним *компонентами*. Когнітивний компонент характеризує співвідношення рівня розвитку знань про естетичну культуру, сутність і механізми взаємодії із природою, мистецтвом, а також їх актуалізацію у повсякденній життєдіяльності. Емоційно-ціннісний компонент інтегрує цінності, установки, переконання особистості та є основою формування мотивів естетичної культури майбутніх хореографів. Естетично-діяльним компонент естетичної культури репрезентується через оволодіння майбутніми хореографами певним досвідом, що складається із чотирьох компонентів: 1) ціннісний досвід (естетичні інтереси, ідеали, переконання майбутнього фахівця з високим рівнем розвитку естетичної культури); 2) досвід рефлексії (співвідношення знань про свої здібності, можливості з вимогами діяльності, у контексті нашого дослідження – з вимогами естетичної діяльності); 3) досвід звичайної активізації (адаптація до певної ситуації, взаємодії зі світом, мистецтвом, природою, до змін умов; готовність до естетичного освоєння дійсності за законами краси); 4) операційний досвід (естетичні уміння, а також уміння саморегуляції – об'єднання конкретних знарядь перетворення ситуацій і своїх можливостей).

З'ясовано, що більшість науковців розглядає *позааудиторну діяльність* як сукупність виховних дій, що забезпечують цілеспрямованість, послідовність, систематичність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й самодіяльністю студентів (В. Тернопільська). Ефективність позааудиторної виховної роботи забезпечується дотриманням певних принципів: науковості, природовідповідності, культуровідповідності, пріоритету діяльсного підходу,

гуманізації, демократизму, єдності освіти і виховання, диференціації та індивідуалізації виховного процесу, послідовності, систематичності (О. Смалько).

Система позааудиторної роботи розглядається як сукупність виховних впливів, що забезпечують цілеспрямованість, систематичність, послідовність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю студентів. Основоположними принципами цієї системи є професійно-педагогічна спрямованість освітнього процесу, взаємозв'язок і взаємообумовленість навчання і виховання студентів; тісний зв'язок теорії з практикою; участь студентів у позааудиторній роботі є продовженням аудиторної роботи або окремим елементом у процесі підготовки майбутнього фахівця (І. Бартенева, О. Біла, Л. Петриченко, Т. Осипова).

У ході дослідження встановлено, що саме завдяки позааудиторній діяльності відбувається гармонізація внутрішніх та зовнішніх факторів виховання естетичної культури майбутніх хореографів, створюються сприятливі умови для задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не можуть повністю забезпечитися. Відтак однією із важливих ланок модернізації освітнього процесу у вищій школі є активізація позааудиторної та самостійної роботи студентів.

У дослідженні уточнено поняття «*позааудиторна діяльність*», це система, що поєднує в собі мету, зміст, функції, методи й організаційно-педагогічні форми, спрямовані на розвиток активності, самодіяльності, естетичної культури, толерантності, взаємодії студентів на принципах співробітництва та співтворчості.

Залучення студентів до позааудиторних форм діяльності є важливою складовою процесу виховання естетичної культури майбутніх хореографів, оскільки така діяльність передбачає низку різноманітних можливостей для їх естетичного розвитку. Основними формами позааудиторної роботи студентів-хореографів визначаємо: творчі зустрічі, майстер-класи, творчі екскурсії, хореографічний ансамбль, концертну діяльність, участь у фестивалях, педагогічну практику, науково-дослідну роботу. Зазначено, що професія хореографа є складною синтетичною діяльністю, в основі якої – обґрунтування лексики, композиції, змісту танцю, підбір музичних і художніх компонентів, розвиток драматургії танцю, підбір і навчання виконавців.

Встановлено, що студентський вік є оптимальним для розвитку ціннісно-сміслових структур свідомості особистості й характеризується як завершальний етап підготовки до вступу в самостійну професійну діяльність. У цьому віці моральні установки проявляються як ціннісні орієнтації у практичній діяльності й поведінці особистості. Саме в цьому віці зростає роль переконання і відповідальності за той чи інший життєвий вибір, за свої ціннісні орієнтації, зміцнюються такі якості, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність, уміння керувати своїми діями, підвищується інтерес до духовних і моральних проблем.

Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету визначаємо як створення цілісної, самокерованої системи, що передбачає посилення уваги до особистості студента з урахуванням його можливостей і потреб; розвиток внутрішньої мотивації, формування знань і вмій про естетичну культуру. Реалізація цього процесу забезпечується взаємодією

державних закладів і зусиль громадських організацій щодо створення умов конкретного виховного середовища, яке забезпечує творче входження студента у різні види культури і сприяє його інтенсивному естетичному зростанню; цілеспрямованим науково-методичним забезпеченням, удосконаленням теоретичної й методичної підготовки педагогічних кадрів до виховання естетичної культури з використанням інтерактивних форм та методів виховання, а також шляхом самовиховання.

Доведено, що потенціал позааудиторної діяльності університету у вихованні естетичної культури майбутніх хореографів, яка виявляється через їхню діяльність, вчинки і ставлення, реалізується через: створення естетичного простору для вільного індивідуального розвитку особистості студента на різних рівнях освітньої системи; функціонування культурно-естетичного середовища на фундаментальних гуманістичних, морально-естетичних засадах; побудову індивідуальної стратегії естетичного розвитку кожної особистості в онтогенезі як особистості своєрідної, самоцінної, унікальної, неповторної; формування естетичної свідомості особистості майбутнього хореографа як важливого складника естетичної свідомості суспільства; організацію такого естетично-освітнього процесу, який сприяє інтеріоризує естетичну культуру особистістю студента.

У другому розділі – *«Організаційно-методичні засади виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету»* – визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні вихованості естетичної культури майбутніх хореографів; висвітлено методику їх діагностування; представлено хід та результати констатувального етапу експерименту; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності; описано зміст її реалізації; проаналізовано хід та результати дослідно-експериментальної роботи.

Для аналізу та оцінювання кількісно-якісних характеристик вихованості естетичної культури майбутніх хореографів визначено такі *критерії* з відповідними *показниками*, а саме: *когнітивний* (повнота, глибина осмислення, міцність знань про естетичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомлення необхідності її виявлення у щоденній життєдіяльності; володіння системою знань про естетичні властивості особистості); *емоційно-ціннісний* (ціннісне ставлення до мистецтва, природи, дійсності, самого себе, розвинуті естетичні почуття, емоційна саморегуляція); *естетично-діяльнісний* (свідомо регульована діяльність, поведінка на основі естетично значущих норм, уміння здійснювати естетичну оцінку творам мистецтва, природним об'єктам у формі розгорнутого оцінного судження, володіння естетичними уміннями і навичками). На основі визначених критеріїв та їх показників охарактеризовано три *рівні* вихованості естетичної культури майбутніх хореографів: високий, достатній, початковий.

Високий рівень визначається тоді, коли студенти мають глибокі знання про естетичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомлюють необхідність її вияву у щоденній життєдіяльності, проявляючи при цьому активність у розширенні й поглибленні знань. Майбутнім хореографам властиве емоційно-ціннісне ставлення до творів мистецтва, природи, у них розвинуті естетичні почуття,

уміння і навички. Вони здатні виявляти емоційну чутливість до творів мистецтва, природи й давати їм естетичну оцінку у формі розгорнутого оцінного судження, виходячи з власного досвіду.

Достатній рівень характеризується частково сформованими уявленнями студентів про естетичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомленням необхідності її виявлення у щоденній життєдіяльності. Майбутнім хореографам загалом властиве емоційно-ціннісне ставлення до творів мистецтва, природи, хоча іноді їхня поведінка мотивується бажанням отримати схвалення і відсутністю активності. Вони здатні виявляти емоційну чутливість до творів мистецтва, природи, однак відчувають певні труднощі у процесі надання їм естетичної оцінки. Характерною особливістю студентів є їхня непослідовність у словах і діях. У них певною мірою сформовані естетичні уміння й навички.

Початковий рівень характеризується фрагментарними знаннями студентів щодо естетичної культури; хоч вона усвідомлюється ними, однак не має адекватного особистісного сенсу, тобто не мотивується внутрішньою естетичною потребою; студент діє лише тому, що так чинять інші або цього вимагають. Естетична поведінка часто зумовлюється ситуативно, залежно від інтересів, потреб, вимог і під впливом значущих для нього людей. Їм властива неузгодженість розуміння загальних критеріїв краси в мистецтві, природі і переживань, пов'язаних зі сприйняттям прекрасного, а оцінки явищ дійсності.

Для визначення рівнів вихованості естетичної культури майбутніх хореографів було використано комплекс взаємопов'язаних методів і методик, серед яких: опитувальник «Мистецтво і Ви», методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), анкета «Чи подобається Вам?», шкала оцінки значущості емоцій, художньо-експресивний тест, тематичний апперцептивний тест, тест на визначення рівня здатності до саморозвитку, самоосвіти (В. Андрєєв), фронтальні, проміжні та підсумкові опитування студентів і викладачів, експертна оцінка їхніх письмових творчих робіт, виступів на різних заходах, концертах.

У ході констатувального етапу експерименту встановлено, що лише 26,7 % майбутніх хореографів ЕГ і 28,6 % КГ давали правильне, повне визначення поняттю «естетична культура»; 31,5 % респондентів ЕГ і 35,0 % КГ давали правильне, але неповне визначення; 41,8 % майбутніх хореографів ЕГ і 36,4 % КГ окреслювали означене поняття, указуючи лише на окремі характеристики естетичної культури.

За результатами діагностування встановлено, що *за когнітивним критерієм* високий рівень вихованості естетичної культури спостерігався у 21,6 % майбутніх хореографів ЕГ і 22,4 % КГ, достатній рівень у 55,2 % студентів-хореографів ЕГ і 57,4 % КГ, початковий у 23,2 % майбутніх хореографів ЕГ і 20,2 % КГ; *за емоційно-ціннісним критерієм* високий рівень вихованості естетичної культури спостерігався у 29,5 % майбутніх хореографів ЕГ, 27,9 % КГ; достатній рівень у 47,3 % юнаків і дівчат ЕГ та 45,7 % КГ; початковий у 23,2 % опитаних ЕГ, 26,4 % КГ; *за естетично-діяльнісним критерієм* високий рівень вихованості естетичної культури спостерігався у 26,7 % респондентів ЕГ і 27,1 % КГ; достатній у 34,2 % ЕГ, 32,9 % КГ; початковий у 39,1 % опитаних ЕГ, 40,0 % КГ.

З'ясовано причини переважання достатнього та початкового рівнів вихованості естетичної культури майбутніх хореографів: студентам бракує знань

про естетичну культуру, естетичні властивості особистості; вияви естетичної культури не завжди мотивуються внутрішньою потребою, у багатьох із них недостатньо розвинуті навички саморегуляції емоцій, естетичні уміння.

Проаналізовано стан позааудиторної діяльності в експериментальних закладах освіти та встановлено: всі заклади мають достатньо оснащену експериментально-технічну, кадрову бази для виховання естетичної культури майбутніх хореографів; в університетах існують цінні традиції, пов'язані із збереженням і трансляванням культури. Однак існує низка чинників, які гальмують виховання естетичних умінь і навичок студентів: не повною мірою актуалізується культурно-естетичний потенціал навчальних дисциплін через відсутність єдиних методологічних засад міждисциплінарної інтеграції; не забезпечується взаємозв'язок аудиторних, позааудиторних, науково-дослідницьких форм діяльності у контексті орієнтації на культурно-естетичну педагогічну суб'єкт-суб'єктну взаємодію; не визначені функції педагогів у вихованні естетичної культури кожного студента; не взаємоузгоджені форми, методи і технології означеного процесу, а також внутрішні і зовнішні фактори, умови, що впливають на нього. Ця обставина зумовила необхідність обґрунтування цільового орієнтиру, методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності, яка повною мірою забезпечила б усунення виявлених недоліків.

На основі аналізу літературних джерел та результатів констатувального етапу експерименту обґрунтовано та розроблено *методику* виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету, яка становить сукупність взаємопов'язаних елементів: *цільового* (включає мету, завдання, принципи організації педагогічної діяльності); *змістового* (компоненти естетичної культури, її функції (інформаційна, спонукальна і діяльнісна); *технологічного* (взаємодії суб'єктів, технологічне забезпечення (форми, методи, засоби, педагогічні умови); *результативного* (синтезує реальні показники його ефективності, що відображають ступінь досягнення передбачуваної мети та суттєві зміни, що характеризують якісний і кількісний аспекти функціонування процесу виховання).

Метою і завданням виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету є: цілеспрямована організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів у різних формах позааудиторної діяльності задля усвідомлення ними сутності і змісту естетичної культури як їхньої особистісної цінності, накопичення досвіду виявлення естетичних умінь і навичок; організація методичної роботи з викладачами, кураторами задля підвищення їхньої компетентності щодо виховання естетичної культури майбутніх хореографів.

Процес виховання побудований на таких *принципах*: *системності* (передбачає формування естетичної культури – складника загальної базової культури особистості майбутнього хореографа – та охоплює всі її аспекти: позааудиторну діяльність, зміст, форми, методи, засоби позааудиторної діяльності в університеті, спілкування, наукову діяльність, дозвілля майбутніх хореографів, педагогічну практику); *етапності* (передбачає наявність визначеної послідовності в розвитку естетичної культури майбутніх хореографів – когнітивний, мотиваційно-ціннісний, творчий етапи); *диференційованого підходу* (врахування психологічних та особистісних закономірностей естетичного сприйняття, рівня розвитку, естетичного

досвіду, сформованості естетичних уявлень); *креативності* (передача творчого досвіду і досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу); *партнерства і співробітництва* (передбачає безпосередню взаємодію рівноправних суб'єктів, спрямовану на спільне досягнення мети, орієнтація партнерів не на контроль, а на визнання цінності думки кожного з них).

Кожний етап реалізації методики передбачає розв'язання певних завдань: здобуття естетичної освіти (знання, уявлення), формування естетичної мотивації (інтереси), залучення до занять художньо-естетичною творчістю (естетична активність); емоційне насичення позааудиторної діяльності (урахування особливостей емоційної сфери особистості та опора на неї).

Реалізація методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету відбувалася на основі виокремлених й схарактеризованих *педагогічних умов*, а саме: сповідування цінності естетизації університетського середовища; формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння майбутніми хореографами естетичних умінь і навичок; розроблення та впровадження змістового та організаційно-методичного забезпечення позааудиторної діяльності студентської молоді.

Для реалізації методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету розроблено спецкурс «Естетична культура особистості: шляхи формування». Структура занять передбачала викладання теоретичного матеріалу в поєднанні з практичними вправами, іграми, елементами тренінгу, дискусіями, аналізом ситуацій, методиками вивчення майбутніми хореографами своїх особистісних якостей. Під час занять застосовувалися такі техніки самопізнання: аналіз, зворотний зв'язок, рефлексія.

У процесі викладання спецкурсу застосовувалися такі *методи* навчання, які спонукали студентів-хореографів до формування практичного, образного мислення, у тому числі й у контексті розуміння потреби у розвитку естетичних смаків, умінь і навичок: «Акваріум», «асоціативного переносу», «створення естетичної ситуації», дослідницького портфолію та ін. Застосування цих методів спонукало студентів не лише до визначення пропозиції у зазначеному контексті, але й до дискусії, що також важливо при вивченні спецкурсу.

Метод «асоціативного переносу» побудований на перенесенні специфічної мови одного виду мистецтва на інше за допомогою асоціацій суб'єкта, із використанням різних видів асоціацій в умовах інтеграції мистецтва на основі сприйняття змісту, форми, виразних засобів певного твору мистецтва. Цей метод передбачає використання таких прийомів: створення ілюстрації до вірша; написання вірша під музику; переклад на вербальну мову пантомімічної дії; асоціативно-поняттєвий переклад (розгляд поняття з погляду різних видів мистецтва).

Метод «створення естетичної ситуації» розвивав у студентів емоційне сприйняття, засвоєння ними досвіду естетичних оцінок. Використання в процесі освоєння спецкурсу різноманітних видів мистецтв дозволило студентам глибше перейнятися художньо-естетичним образом, осмислити його зміст, міркувати про нього й переживати. Одночасне звучання класичної музики, ілюстрації мальовничих полотен, уривків із віршів, фотоетюдів, об'єднаних за принципом єдності образно-емоційного, ідейного змісту, створювало певну естетичну атмосферу, що

переносила у світ піднесеного й прекрасного. Таким чином, досягалася єдність усвідомлення й емоційного переживання.

Ефективним є застосування методу дослідницького портфолію. Означений метод формує у майбутніх хореографів уміння працювати з різними джерелами інформації, відбираючи, аналізуючи і систематизуючи отримані факти. Джерелами інформації є навчальна, наукова, довідкова і художня література; матеріали ЗМІ; статистичні матеріали; аудіо- та Internet-джерела; результати власних досліджень студентів. Портфолію виконується у вигляді електронної презентації, що доповнюється друкованим варіантом розширеного змісту.

У вихованні естетичної культури майбутніх хореографів використовувалися такі форми роботи: семінари-композиції, семінари-диспути, семінари-вікторини. Семінари-композиції є інтегрованими заняттями, в яких поєднуються декілька різних видів мистецтва (музика, образотворче мистецтво; хореографія, поезія та ін.), об'єднаних однією темою або ідеєю. Майбутні хореографи брали участь у семінарах-диспутах «Співвідношення прекрасного й виразного в естетичному сприйнятті дійсності», «Особистісно зорієнтовані технології естетичного виховання особистості» та ін.

Іншими різновидами позааудиторної діяльності, що використовувалися під час викладання спецкурсу, були рольові ігри, ігри-драматизації. Зокрема, гра-драматизація, як різновид художньої гри, надає майбутньому хореографу великі можливості щодо засвоєння естетичних умінь і навичок. Крім того, у гри-драматизації актуалізується індивідуальний естетичний досвід кожного учасника, розвивається інтелект, емоції, почуття, художні здібності. Гра-драматизація організовується за сюжетом літературного, хореографічного або музичного твору. Специфічною особливістю цього методу є те, що у процесі драматизації прочитане, почуте, побачене відтворюється на «обличчях», за допомогою виразних засобів: міміки, жестів, пози, музичної, мовної інтонації, мізансцени. Участь у підготовці та проведенні гри-драматизації сприяє формуванню у студентів-хореографів художніх здібностей, поглиблює знання елементів акторської техніки, основ режисури, емпатії, здатності до внутрішнього перевтілення, естетичної культури. У процесі гри кожний студент-хореограф виконує функції актора, режисера, драматурга, імпровізатора, диригента, художника-оформлювача, організатора особливої атмосфери концертної зали для встановлення атмосфери довіри, співробітництва, спілкування із мистецтвом.

В експериментальних групах виховання естетичної культури відбувалося через участь у роботі інтерактивного театру «Маски». Основою інтерактивного театру є діалог – акторів, режисерів, драматургів через театральну постановку з глядачами, між акторами, між самими глядачами, а також переведення глядача з позиції спостерігача в позицію більш активну, у позицію «глядач – актор», що створює ширші можливості для зміни як власної особистості, так і навколишнього світу.

Студенти – майбутні хореографи залучалися до соціально-анімаційної волонтерської діяльності, яка спрямовувалася на духовне оздоровлення соціального середовища, насичення його творчим, естетичним змістом. Зазначена діяльність здійснює такий виховний вплив: залучає студентів до естетичних, соціальних

цінностей, сприяє формуванню в них ціннісних орієнтацій, становлення яких здійснюється на основі безпосередньої взаємодії із оточенням; розвиває рефлексивні здібності, здатність до адекватної самооцінки, активізує спрямованість на вдосконалення, самовиховання, самореалізацію; сприяє збагаченню дозвілля студентської молоді, формуванню активного культурного творця (а не просто споживача культурної продукції, яка пропонується сучасним шоу-бізнесом); виховує потребу красивих взаємин у міжособистісному спілкуванні; збагачує емоційно-почуттєву сферу майбутніх хореографів, наповнює їхнє життя яскравими моментами, радістю, натхненням.

Серед активних форм позааудиторної роботи, які позитивно сприймаються майбутніми хореографами та сприяють їхньому самовдосконаленню, вихованню естетичної культури, виділяємо тренінгові заняття «Сприяння естетичному зростанню», які удосконалюють знання студентів про себе, сприйняття їхньої поведінки та окремих рис характеру однокласниками, гармонізують їхній емоційний стан. З метою виховання естетичної культури, виявлення, розкриття творчого потенціалу майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університетів використано технологію коучинг, яка інтегрувала тренінгові методи, нейролінгвістичне програмування та метод опитування. Коучинг розкриває потенційні можливості його учасників, активізує потребу у саморозвитку, самовдосконаленні, самоствердженні, що надалі сприяє набуттю умінь усувати перешкоди та вибудовувати життєву стратегію поведінки й діяльності з опорою на набутий особистісний досвід з обов'язковим урахуванням внутрішніх потенцій та індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету здійснювалося під час колективної творчої діяльності, зокрема, участі майбутніх хореографів у конкурсах творчих проєктів, у творчих зустрічах, аукціонах творчих ідей, турнірах художників, поетів, композиторів, танцюристів тощо. Творчі зустрічі є джерелом творчого натхнення студента-хореографа, яке мотивує його у процесі творчої діяльності, активізує потребу в естетичному розвитку та самовдосконаленні.

Ефективною у процесі виховання естетичної культури майбутнього хореографа є така форма організації позааудиторної роботи зі студентами, як творчі екскурсії, які організуються з метою формування їхніх естетичних потреб, почуттів, смаків, поглядів і переконань, а також здатності сприймати й оцінювати навколишній світ із точки зору гармонії, досконалості та краси, що сприяє творчому пошуку нових ідей для їх подальшого втілення у практичній діяльності.

Дієвим прийомом виховання естетичної культури є «Артпрезентація», яка передбачає залучення студентів до розкриття образів різних видів мистецтв (музики, поезії, танцювальних композицій, відеоряду, мультимедійної презентації тощо). Така презентація відбувається під час загальноуніверситетських заходів: свята «Золота осінь», конкурсу «Таланти нашого університету», ярмарки «Своїми руками», «Допоможи ближньому» тощо.

Ефективність упровадження методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету підтверджена позитивними змінами, які виявлені під час проведення контрольного зрізу

експериментальної роботи, та значною динамікою рівнів у студентів експериментальної групи (табл.). У контрольних групах ця тенденція виражена меншою мірою, суттєвих кількісних і якісних змін тут не відбулося.

З метою перевірки достовірності даних після завершення експерименту використано λ -критерій Колмогорова-Смирнова та ϕ^* -кутове перетворення Фішера.

Таблиця

**Динаміка рівнів вихованості
естетичної культури майбутніх хореографів, у %**

Рівні	Когнітивний компонент			Емоційно-ціннісний компонент			Естетично-діяльнісний компонент		
	На початку експерименту	Після завершення експерименту	Динаміка	На початку експерименту	Після завершення експерименту	Динаміка	На початку експерименту	Після завершення експерименту	Динаміка
	Експериментальна група								
Високий	21,6	40,3	+18,7	29,5	38,7	+9,2	26,7	44,7	+18,0
Достатній	55,2	51,1	-4,1	47,3	46,8	-0,5	34,2	37,1	+2,9
Початковий	23,2	8,6	-14,6	23,2	14,5	-8,7	39,1	18,2	-20,9
	Контрольна група								
Високий	22,4	38,5	+16,1	27,9	28,1	+0,2	27,1	29,9	+2,8
Достатній	57,4	48,9	-8,5	45,7	46,0	+0,3	32,9	35,2	+2,3
Початковий	20,2	12,6	-7,6	26,4	25,9	-0,5	40,0	34,9	-5,1

Таким чином, відмінності у рівнях вихованості естетичної культури майбутніх хореографів не випадкові, а є наслідком упровадження методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторну діяльність університетів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано новий підхід до розв'язання проблеми виховання естетичної культури майбутніх хореографів, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики забезпечення цього процесу у позааудиторній діяльності університету.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема виховання естетичної культури майбутніх хореографів є основою для соціально-комунікативного розвитку майбутнього фахівця і зазнає суттєвих трансформацій під впливом постійних змін змісту та форм матеріальної і духовної культури суспільства, ціннісних орієнтацій студентської молоді, її діяльності.

На основі аналізу наукових праць з'ясовано, що більшість дослідників трактують категорію «естетична культура» як певний ступінь єдності естетичного сприймання, естетичних почуттів, естетичної потреби, естетичних смаків,

естетичних ідеалів, естетичних умінь, що виявляється у ціннісному ставленні індивіда до дійсності та мистецтва, у суб'єкт-суб'єктних та міжкультурних взаєминах. Естетична культура історично конкретна й безпосередньо пов'язана з естетичним ідеалом, у якому знаходять своє втілення уявлення про прекрасне, що властиве як окремій особистості, так і певній групі людей. Естетична культура виявляється перш за все в естетично-значущих прагненнях особистості. Становлення і розвиток естетичної культури студента відбувається в результаті інтеріоризації набутого людством естетично-культурного досвіду й вироблення ним у процесі цілеспрямованої діяльності індивідуальних умінь і навичок, які мають забезпечити йому повноцінну самопрезентацію, самореалізацію й адаптацію у соціумі.

Естетичну культуру майбутнього хореографа розглядаємо як особистісне утворення, що характеризується його здатністю сприймати, оцінювати й усвідомлювати прекрасне у повсякденному житті, природі, мистецтві та забезпечує можливість естетично освоювати дійсність за законами краси, його адаптацію і самореалізацію у суспільстві. Обґрунтовано змістову структуру естетичної культури майбутніх хореографів, яка включає емоційно-ціннісний, когнітивний, естетично-діяльнісний компоненти.

2. У ході дослідження встановлено, що позааудиторна діяльність університету є динамічним процесом, у якому закладено потужний потенціал самореалізації майбутнього хореографа. Саме завдяки їй відбувається гармонізація внутрішніх і зовнішніх факторів виховання естетичної культури студентів, створюються сприятливі умови для задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не можуть повністю задовольнитися. У дослідженні уточнено поняття «*позааудиторна діяльність*» – це система, що поєднує в собі мету, зміст, функції, методи і організаційно-педагогічні форми, спрямовані на розвиток активності, самодіяльності, естетичної культури, толерантності, взаємодії студентів на принципах співробітництва та співтворчості.

Доведено, що період навчання в університеті є оптимальним для розвитку ціннісно-сміслових структур свідомості студента й характеризується як завершальний етап підготовки до вступу в самостійну професійну діяльність.

Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету визначено як створення цілісної, самокерованої системи, що передбачає посилення уваги до особистості студента з урахуванням його можливостей і потреб; розвиток внутрішньої мотивації, формування знань і вмінь про естетичну культуру.

За результатами вивчення та аналізу досвіду позааудиторної діяльності закладів вищої освіти встановлено, що потенціал позааудиторної діяльності університету у вихованні естетичної культури майбутніх хореографів хоча й реалізується через створення естетичного простору для вільного індивідуального розвитку особистості студента на різних рівнях освітньої системи та забезпечується взаємодією державних закладів і зусиль громадських організацій, але організація виховного процесу не завжди зорієнтована на створення умов для саморозвитку, самоідентифікації особистості студента, реалізації його природних задатків і здібностей, виховання у нього естетичної культури.

3. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та структури естетичної культури майбутніх хореографів для оцінювання кількісно-якісних характеристик її вихованості визначено такі критерії: когнітивний, емоційно-ціннісний, естетично-діяльнісний.

Якісними показниками вихованості естетичної культури майбутніх хореографів за когнітивним критерієм є: повнота, глибина осмислення, міцність знань про естетичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомлення необхідності її виявлення у щоденній життєдіяльності; володіння системою знань про естетичні властивості особистості. Вихованість естетичної культури майбутніх хореографів за емоційно-ціннісним критерієм характеризується ціннісним ставленням до мистецтва, природи, дійсності, самого себе, розвинутими естетичними почуттями, емоційною саморегуляцією. До якісних показників естетично-діялісного критерію належать: свідомо регульована діяльність, поведінка на основі естетично значущих норм, уміння здійснювати естетичну оцінку творам мистецтва, природним об'єктам у формі розгорнутого оцінного судження, володіння естетичними уміннями і навичками.

На основі окреслених критеріїв охарактеризовано рівні вихованості естетичної культури майбутніх хореографів: високий, достатній, початковий.

У результаті проведення констатувального етапу експерименту з'ясовано, що для майбутніх хореографів був характерний такий розподіл за рівнями вихованості естетичної культури: високий рівень мали 25,9 % респондентів, достатній – 45,6 %, початковий – 28,5 % (експериментальна група). У контрольній групі показники істотно не відрізнялися, відповідно, 25,8 %, 45,3 %, 28,9 %.

4. Теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено ефективність методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету, яка становила сукупність взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, змісту, підходів, принципів, методів, форм, засобів, результату, педагогічних умов; водночас включала такі компоненти: цільовий, змістовий, технологічний.

Визначено складники методики, а саме: мета (виховання естетичної культури майбутніх хореографів через створення сприятливих умов у позааудиторній діяльності університету); підходи (системний, аксіологічний, полісуб'єктний, особистісно зорієнтований); принципи (системності, етапності, диференційованого підходу, креативності, партнерства і співробітництва), етапи (виділення цільової компоненти, процесуальний та оцінювальний), зміст (реалізація програми спецкурсу «Естетична культура особистості: шляхи формування» й участь студентів у позааудиторній діяльності), інтерактивні методи та форми; педагогічні умови, а також критерії, рівні й очікуваний результат – вихованість естетичної культури.

Доведено, що успішне виховання естетичної культури майбутніх хореографів здійснюватиметься за таких педагогічних умов: сповідування цінності естетизації університетського середовища; формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння майбутніми хореографами естетичних умінь і навичок; розроблення та впровадження змістового та організаційно-методичного забезпечення позааудиторної діяльності майбутніх хореографів.

Ефективне упровадження методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету можливе за умови адаптаційного управління процесом (цілеспрямованість і гнучкість підпорядкування проектної мети й завдань соціокультурним і освітнім потребам вищого навчального закладу) та свободи вибору, що гарантує кожному суб'єктові виховного процесу вільне визначення власних інтересів, вибір видів і форм позааудиторної діяльності.

Доведено, що форми і методи виховання естетичної культури мають соціальну зумовленість і практичне спрямування, тому визначають способи взаємодії викладачів і студентів, ступінь активності майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності та часовий інтервал її здійснення. Форми виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету класифіковано за такими ознаками: теоретичне навчання (спецкурс, конференція, гуртки, клуби тощо); комбіноване навчання (заняття клубу, самосемінар, співлекція, взаємолекція, тренінг-курс, конференція); навчально-практичні (рольові, сюжетно-рольові, ділові ігри, тренінги, брейн-ринг, прес-конференція, екскурсії); практично-масові (конкурси, свята, вечори запитань і відповідей, КВК, турніри за вподобаннями, проектна, волонтерська діяльність).

До ефективних методів виховання естетичної культури майбутніх хореографів належать: складання індивідуальних програм особистісного зростання, самопрезентація, складання та захист творчих проектів, вирішення індивідуально-ціннісних проблем (кути, сніжки, графіті); вправи.

Результативність та педагогічну ефективність розробленого змісту, форм, методів, засобів, педагогічних умов як складових методики виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету доведено кількісно-якісними змінами у рівнях вихованості естетичної культури майбутніх хореографів. Показники вихованості досліджуваної якості в експериментальних групах на контрольному етапі дослідження значно перевищують показники контрольних груп студентів і в декілька разів перевищують відповідні показники, здобуті на констатувальному етапі дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем виховання естетичної культури майбутніх хореографів. *Перспективи подальшого дослідження* пов'язані з поглибленим концептуальним аналізом естетичної культури особистості, виявом статевих та індивідуальних відмінностей, особливостей її формування в учнів загальноосвітньої школи; пошуком нових методів для діагностики цього інтегрального утворення особистості в контексті цілісного особистісного розвитку студентів. Зважаючи на актуальність досліджуваної теми, *рекомендовано* запровадити використання розробленої програми спецкурсу «Естетична культура особистості: шляхи формування», інтерактивних методів та форм у профільних закладах вищої освіти у процесі планування та організації виховної роботи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації

1. Лю Сін'ятін. До питання сутності естетичної культури особистості. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Київ, 2015. № 86, ч. 1. С. 230–233.

2. Liu Xintin. Aesthetic education as a factor o personality development future choreographer. *Prospects for development of education and science: collection of scientific articles*. Bulgaria, 2016. PP. 322–326.

3. Лю Сіньтін. Діагностика сформованості естетичної культури майбутніх хореографів. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Київ, 2016. № 88, ч. 1. С. 180–183.

4. Лю Сіньтін. Шляхи оптимізації формування естетичної культури майбутніх хореографів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2016. Вип. 2. С. 122–125.

5. Лю Сіньтін. Особливості формування естетичної культури майбутніх хореографів. *Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики: зб. наук.-метод. пр.* Житомир, 2016. Ч II. С. 165–167.

6. Лю Сіньтін. Виховання естетичної культури студентів: генезис та сучасність. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Старобільськ, 2016. № 3 (300), ч. 1. С. 167–173.

7. Liu Xintin. Content and forms of aesthetic culture formation in future choreographers. *Intellectual Archive*. Toronto: Shiny Word. Corp. (Canada), 2017. May/June. Vol. 6. (March/April), No. 3. PP. 57–65.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Лю Сіньтін, Тернопільська В. Деякі аспекти виховання естетичної культури особистості. *Теорія і практика освіти в сучасному світі: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернігів, 13–14 листопада 2015). Чернігів, 2015. С. 116–118.

9. Лю Сіньтін. До питання сутності естетичної культури особистості. *Модернізація змісту освіти і науки в Україні: неформальна освіта для дорослих: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф.* (Хмельницький, 17–18 грудня 2015). Хмельницький, 2015. С. 42–44.

10. Лю Сіньтін, Тернопільська В. Значення хореографічного мистецтва як засобу формування естетичної культури особистості. *Economics, science, education: integration and synergy: materials of International scientific and practical conference*. (Bratislava, Slovak Republic, 18–21 January 2016). Bratislava, 2016. P. 44.

11. Лю Сіньтін. Креативність як вектор успішної професійної самореалізації дизайнера. *Акмеологічні засади інноваційного розвитку закладу освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (Київ, 18 лютого 2016). Київ, 2016. С. 26–27.

12. Лю Сіньтін. Підготовка викладача до формування естетичної культури майбутніх хореографів. *Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти: матеріали II Міжнар. наук. конф.* (Київ, 25–26 лютого 2016). Київ, 2016. С. 121–125.

13. Лю Сіньтін. Роль мотивації у формуванні естетичного світогляду особистості майбутнього хореографа. *Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій: матеріали II Міжнар. наук. конф.* (Київ, 30 листопада 2016). Київ, 2016. С. 76–77.

14. Лю Сіньтін. Особливості професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей. *Актуальні проблеми розвитку та впровадження наукових інновацій в практиці соціально-економічних відносин і господарських зв'язків сьогодення:*

матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (Київ, Кропивницький, Кривий Ріг, 20 травня 2017). Кривий Ріг, 2017. С. 142–143.

АНОТАЦІЇ

Лю Сінгтін. Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.07 «Теорія і методика виховання». – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2017. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2017.

У дисертації здійснено дослідження теоретичних засад та проведено аналіз сучасних підходів до виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету.

Проаналізовано становлення і розвиток вітчизняних та зарубіжних філософських, культурологічних і педагогічних теорій щодо сутності категорій «культура», «естетика», «естетична культура». Науково обґрунтовано сутність і структуру поняття «естетична культура майбутніх хореографів». Розкрито зміст концепту «естетична культура» в єдності когнітивного, емоційно-ціннісного, естетично-діяльнісного компонентів.

Розкрито потенціал позааудиторної діяльності університету у вихованні естетичної культури майбутніх хореографів як системи, що поєднує в собі мету, зміст, функції, методи і організаційно-педагогічні форми, спрямовані на розвиток активності, самодіяльності, естетичної культури, толерантності, взаємодії студентів на принципах співробітництва та співтворчості. Доведено, що період навчання в університеті є оптимальним для розвитку ціннісно-сміслових структур свідомості студента й характеризується як завершальний етап підготовки до вступу в самостійну професійну діяльність.

Обґрунтовано критерії (когнітивний, емоційно-ціннісний, естетично-діяльнісний), показники (повнота, глибина осмислення, міцність знань про естетичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомлення необхідності її виявлення у щоденній життєдіяльності; володіння системою знань про естетичні властивості особистості; ціннісне ставлення до мистецтва, природи, дійсності, самого себе, розвинуті естетичні почуття, емоційна саморегуляція; свідомо регульована діяльність, поведінка на основі естетично значущих норм, уміння здійснювати естетичну оцінку творам мистецтва, природним об'єктам у формі розгорнутого оцінного судження; володіння естетичними уміннями і навичками) та визначено рівні (високий, достатній, початковий) вихованості естетичної культури майбутніх хореографів.

Теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету, яка становить сукупність взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, змісту, принципів, підходів, методів, форм, засобів, результату, а також педагогічних умов її реалізації; водночас включає блоки

(виділення цільової компоненти, процесуальний та оцінювальний) та структурні компоненти (цільовий, змістовий, технологічний, результативний) і побудована відповідно до логіки та структури позааудиторної діяльності університету.

Доведено, що успішне виховання естетичної культури майбутніх хореографів можливе за таких педагогічних умов: сповідування цінності естетизації університетського середовища; формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння майбутніми хореографами естетичних умінь і навичок; розроблення та впровадження змістового та організаційно-методичного забезпечення позааудиторної діяльності майбутніх хореографів; вироблення у викладачів, кураторів техніки виховання естетичної культури шляхом цілеспрямованої теоретичної та методичної підготовки, науково-методичного забезпечення виховного процесу.

Ключові слова: культура, естетична культура, естетичне виховання, університет, позааудиторна діяльність, педагогічні умови, майбутні хореографи.

Liu Xinting. Education of Aesthetic Culture of Future Choreographers in Extracurricular Activity of the University. – Qualification Scientific Work on the rights of Manuscript.

Scientific thesis for the degree of the Candidate of Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy) in the specialty 13.00.07 «Theory and Methods of Education». – International Academy of Personnel Management, Kyiv, 2017. Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, 2017.

The research of theoretical fundamentals had been conducted and the analysis of modern approaches to the education of the aesthetic culture of future choreographers in extracurricular activity of the university had been made.

The analysis of the formation and development of domestic and foreign philosophic, cultural and pedagogical theories concerning the essence of such categories as «culture», «aesthetics», «aesthetic culture» had been made. The essence and structure of the concept «aesthetic culture of future choreographers» is scientifically grounded. The content structure of aesthetic culture in the unity of cognitive, emotional and value, aesthetic and activity components had been revealed.

The potential of extracurricular activity of the university in the aesthetic culture education of future choreographers had been explained. It also was revealed as a system that combines the purpose, content, functions, methods, organizational and pedagogical forms aimed at the development of activity, self- activity, aesthetic culture, tolerance, interaction of students on the principles of cooperation and co-creation. It was proved that the period of study at the university is optimal for the development of the value-semantic structures of the student's consciousness and is characterized as the final stage of preparation for entry into independent professional activity.

Criteria (cognitive, emotional and value, aesthetic and activity), indices (completeness, depth of comprehension, strength of knowledge on the aesthetic culture of the person, mechanisms of its manifestation and awareness of the necessity of its identification in everyday life had been grounded; possession of a system of knowledge on the aesthetic properties of personality; value attitude to art, nature, reality, oneself,

developed aesthetic feelings, emotional self-regulation; deliberately regulated activity, behavior on the basis of aesthetically significant norms, ability to perform an aesthetic assessment in the form of an expanded assessment of works of art, natural objects; mastering of aesthetic skills) and determined levels (high, sufficient, initial) of aesthetic culture education of future choreographers.

The methodology of the aesthetic culture education of future choreographers in the extracurricular activity of the university had been theoretically grounded, developed and practically tested. It is revealed as a set of the following interrelated elements: social order, purpose, content, principles, approaches, methods, forms, means, result, as well as pedagogical conditions of its realization. It includes blocks (definition of the target component, procedural and appraisal) and structural components (targeted, content, technological, productive) and built in accordance with the logic and structure of the university's extracurricular activity.

It was proved that successful education of aesthetic culture is possible in terms of providing the following pedagogical conditions into the educational process: professing the value of aesthetization of the university environment; formation the educational environment in the student group that activates the assimilation of aesthetic skills by future choreographers; development and implementation of content and organizational and methodological support of extracurricular activity of future choreographers; development of technology of aesthetic culture education in teachers and curators through purposeful theoretical and methodical preparation, scientific and methodological support of the educational process.

Key words: culture, aesthetic culture, aesthetic education, university, extracurricular activities, pedagogical conditions, future choreographers.

Підписано до друку 25.11.2017 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 96.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua